

Postadres
Postbus 2001
3500 GA Utrecht

Bezoekadres
Mercatorlaan 1200
3528 BL Utrecht

T 088 – 888 39 99
knov.nl

Utrecht, 27 september 2023

Betreft: Open brief Passende zorg in de praktijk

Inleiding en aanleiding

Passende zorg raakt ons allemaal. Vanuit onze verloskundige beroepsvereniging stellen we vragen bij hoe de maternale (COVID-)vaccinaties zich hiertoe verhouden. We beogen met deze brief een breder maatschappelijk debat te bevorderen.

Als verloskundige beroepsgroep dragen we graag bij aan de maatschappelijke opdracht: Het versterken en bevorderen van gezondheid van de nieuwe generatie en het voorkomen van onnodige verwijzingen en medisch specialistische zorg. Verloskundigen kunnen door deze maatschappelijke opdracht en hun positie in zowel de eerste lijn als de ziekenhuiszorg een belangrijke rol vervullen in het leveren van Passende zorg. Ofwel zorg die past bij de zwangere vrouw en haar (ongeboren) kind en zorg die past binnen de maatschappij qua kosten en opbrengsten.

De overheid heeft Passende zorg omarmd als de manier om onze stijgende zorgvraag en zorgkosten beheersbaar te houden, waarbij de kwaliteit gewaarborgd blijft. Een belangrijk uitgangspunt daarvan is het bevorderen van gezondheid en het voorkomen van zorg¹. Dit vraagt om een nieuwe manier van denken: Van het identificeren van risico's en (preventief) behandelen naar een bredere gezondheidsbasis creëren voor iedereen. Beleidskeuzes en middelen moeten hier zichtbaar op volgen.

De directe aanleiding van deze brief is het Structureel vaccinatieprogramma COVID-19² vanuit de Gezondheidsraad, dat inmiddels is overgenomen door de Minister van VWS.

---

¹ ActiZ, De Nederlandse ggz, Federatie Medisch Specialisten, InEen, Nederlandse Federatie van Universitair Medische Centra, Nederlandse Vereniging van Ziekenhuizen, Nederlandse Zorgautoriteit, Patiëntenfederatie Nederland, Vereniging van Nederlandse Gemeenten, Verpleegkundigen & Verzorgenden Nederland, Zelfstandige Klinieken Nederland, Zorginstituut Nederland, Zorgthuis.nl, Zorgverzekeraars Nederland, Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport. Integraal Zorg Akkoord, Samen werken aan gezonde zorg. September 2022.

² Gezondheidsraad. Structureel vaccinatieprogramma COVID-19. Den Haag: Gezondheidsraad 2023; publicatienr. 2023/10.

Vragen over beleid maternale vaccinatie voor zwangeren

In het Structureel vaccinatieprogramma COVID-19 is nu het advies opgenomen om alle zwangeren rond 22 weken zwangerschap te vaccineren tegen COVID-19. Dit betekent dat zij gedurende het hele jaar hiervoor in aanmerking komen, niet alleen tijdens het 'griepseizoen'. Dit terwijl voor de vaccineffectiviteit en -veiligheid voor zwangeren en hun (ongeboren) kinderen geen overtuigende wetenschappelijke onderbouwing bestaat, zeker niet voor de lange termijn. Navraag bij ons omringende landen, waaronder Duitsland en Verenigd Koninkrijk, leert ons dat maternale COVID-vaccinatie niet breed geïmplementeerd is.

Daarnaast lijkt het aantal maternale vaccinaties in het algemeen een vlucht te hebben genomen. Waar we als maatschappij eerst -in onze ogen terecht- de grootste terughoudendheid betrachtten ten aanzien van het vaccineren van zwangere vrouwen lijkt dit in slechts een paar jaar tijd genormaliseerd te zijn: Inmiddels komen Nederlandse zwangere vrouwen in aanmerking voor drie vaccinaties, namelijk kinkhoest (DKT), influenza en COVID-19. Dit terwijl we slechts matig wetenschappelijk bewijs hebben voor de individuele en maatschappelijke voordelen van de maternale vaccinaties. Ook hier geldt dat ons omringende landen hier meer terughoudend mee omgaan. Bovendien is nog onvoldoende bekend wat het effect en de veiligheid is van drie vaccinaties tegelijkertijd of kort na elkaar in de zwangerschap. Naar ons weten zijn er geen evaluaties van de effecten van de Nederlandse programma's gepland. Dat maakt dat evalueren van de eventuele gezondheidswinst vooralsnog niet mogelijk is.

De maternale vaccinaties richten zich op een minimaal onderdeel van de geboortezorg: Het voorkomen van een zeer klein risico op schade en het voorkomen van zorgkosten bij vrouwen en hun (ongeboren) kinderen. Tegelijkertijd vraagt dit om een aanzienlijke vergroting van de capaciteit om te kunnen voorzien in voorlichting, counseling en het daadwerkelijke prikken. Bovendien zijn de kosten voor het vaccinatieprogramma niet gering³. Deze capaciteit en dit geld kunnen niet (meer) uitgegeven worden aan grotere risico's voor individuele zwangeren en de maatschappij, zoals armoedebestrijding en bestaanszekerheid. Dit past bij een risico gestuurde strategie, waarbij elk (potentieel) probleem zijn eigen oplossing krijgt. Deze oplossingen zijn echter vaak slechts een panacee, omdat ze zich richten op een klein onderdeel in plaats van het grotere, multifactoriële geheel. Passende zorg richt zich daarentegen juist op gezondheidsbevordering en het versterken van de basis van alle Nederlanders.

Zoals hierboven beschreven lijkt er iets te wringen bij het besluit tot aanbieden van vaccinatie aan zwangeren: Is dit waar we in een tijd van schaarste onze capaciteit en financiën aan moeten besteden? Is risicovermindering de beweging de goede kant op of moeten we ons veel meer gaan richten op het versterken van gezondheid?

Passende zorg vraagt iets van ons allemaal

Passende zorg is een grote opdracht. Niet alleen aan zorgverleners en hun cliënten, de burgers. Het is juist ook een opdracht aan de overheid om op macroniveau dit te faciliteren én voor te leven door transparante en integere keuzes te maken. Het gedachtegoed van Passende zorg gaat over langetermijnevolgen en -houdbaarheid van de publieke gezondheid en gezondheidszorg. De huidige keuzes lijken echter niet aan te sluiten bij het daadwerkelijk faciliteren van de omwenteling naar Passende zorg.

---

³ Voor de implementatie en borging van het Structureel vaccinatieprogramma COVID-19 heeft VWS voor 2024 in totaal bijna 250 miljoen euro gereserveerd. Zie: Kamerbrief d.d. 19 september 2023, Belangrijkste budgettaire wijzigingen Ontwerpbegroting 2024.

Kortom, we stellen graag de volgende vragen:

- Hoe dragen maternale vaccinaties bij aan Passende zorg? En hoe zorgen we daarbij voor monitoring en evaluatie van de effecten van deze vaccinaties?
- Hoe wegen we gezamenlijk en transparant de voor- en nadelen, de potentiële gezondheidswinst en (beschikbaarheid van) veiligheidsgegevens van de verschillende interventies die mogelijk zijn?
- Hoe kiezen we als maatschappij, overheid en zorg transparant welke interventies we wel en welke we niet inzetten voor de verbetering van de (verloskundige) zorg?

Ten slotte

De zoektocht naar de vormgeving van Passende zorg is complex en raakt ons allemaal. Het lijkt ons van groot belang het gesprek hierover breed te voeren, ook in het licht van capaciteitsproblematiek en de schaarste onder zorgverleners.

We zien uit naar een constructief gesprek om hierover dieper door te praten en het maatschappelijke debat te versterken.

Bestuur Koninklijke Nederlandse Organisatie van Verloskundigen (KNOV)
Stephanie Brand, Maaïke van Rijn, Alieke de Roon-Immerzeel, Marieke Smith